

Intervju sa

ambasadoricom Kathleen Kavalec, šeficom Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini

21. januar 2021. godine

Objavljeno na: <https://www.fokus.ba/vijesti/bih/kavalec-za-fokus-ba-za-povjerenje-u-pravosudje-nisu-dovoljne-samo-ostavke-visokih-zvanicnika/1977058/>

1. Kako gledate na informacije koje se odnose na izbornu krađu u Mostaru zbog čega postoje i zahtjevi za ponovno brojanje glasova u tom gradu?

Prije općinskih izbora, Misija OSCE-a u BiH je, zajedno s lokalnim partnerima, uložila trud u promociju izborne kampanje zasnovane na principima iskrenosti, poštenja i poštivanja drugih kandidata i birača. Naša analiza pokazuje da je ovaj trud, sveukupno, dao doprinos poštenijoj izbornoj kampanji širom države, uključujući i u Mostaru, u usporedbi s prethodnim izbornim ciklusima. Međutim, ipak je bilo mnogo navoda izbornih prevara prijavljenih širom države. Nastavljamo pažljivo pratiti situaciju u tom pogledu.

Dozvolite mi da ponovim da Misija ima puno povjerenje u tehničke sposobnosti Centralne izborne komisije BiH (CIK) u smislu ispunjenja svojih odgovornosti. Uprkos komplikovanoj i, nažalost, politiziranoj sredini, uz dodatne izazove uzrokovane pandemijom, CIK i njegovo osoblje pokazali su da su sposobni ispunjavati mandat ove institucije na fer i transparentan način.

Smatramo da je CIK pokazao spremnost da riješi sve prijavljene navodne neregularnosti i pokuša izbore izbore, kako bi osigurao transparentan i fer izborni proces. Ranije ove sedmice, Sud BiH odbio je zahtjev za naredbu o potpunom ponovnom brojanju glasova sa mostarskih izbora. Nakon ove odluke, rezultati mostarskih izbora su sada potvrđeni od strane CIK-a. To ne znači da se navodna izborna prevara ne može istražiti i procesuirati. Naprotiv, CIK, agencije za provođenje zakona i pravosuđe moraju proaktivno razmjenjivati informacije kako bi brzo istražili sve navode o izbornim prevarama, zajedno sa mogućim nepravilnostima u radu biračkih odbora.

Nastavljamo da apelujemo na Centralnu izbornu komisiju, agencije za provođenje zakona i pravosuđe da istraže sve vjerodostojne prijave o izbornim prevarama u Mostaru i u ostalim mjestima i, ako su opravdane, da procesuiraju moguća kršenja. Ovo je neophodan korak kako bi se ponovo vratilo povjerenje u izborni proces u BiH, a to je ono što građani zaslužuju.

Situacija u Mostaru je još jedan primjer hitne potrebe za širom izbornom reformom kako bi se poboljšao zakonodavni i institucionalni okvir BiH i da bi se osiguralo održavanje svih budućih izbora u BiH u skladu s relevantnim međunarodnim standardima. Ovaj poduhvat

zahtijeva provedbu preporuka OSCE-a i ODIHR-a, Venecijanske komisije i Grupe država Vijeća Evrope protiv korupcije (GRECO), kao i provedbu odluka Evropskog suda za ljudska prava i Ustavnog suda BiH. U ovom smislu, smatram da je od suštinske važnosti ponovo uspostaviti Interresornu radnu grupu kako bi se sva pitanja u vezi sa izbornim procesima u BiH mogla hitno rješavati. Pozivamo sve političke lidere da se ponovo uključe i uspostave transparentan i inkluzivan proces rješavanja svih izbornih nedostataka i da spriječe da se situacije, kao onu koju vidimo u Mostaru, ikada više dogode.

2. Svi smo bili svjedoci kako je 2009. godine nakon protoka od čak 440 dana izabran posljednji mostarski gradonačelnik. Sada je evidentno da stranke koje su usvojile niz mandata u Gradskom vijeću uslovljavaju taj izbor? Moramo li se ponovo bojati slične epizode kao i 2008/2009. kada su Mostarci i cjelokupna javnost mogli samo nijemo posmatrati politička mrcvarenja kod izbora gradonačelnika i gradske uprave?

Iskreno se nadam da se to neće desiti. Nakon 12 godina lišenosti demokratskog prava da glasaju, stanovnici Mostara predugo su čekali na izabranu i javno odgovornu gradsku upravu.

Pred novim gradskim vlastima stoji mandat pun izazova jer su se problemi i pitanja koja zahtijevaju hitno rješavanje nagomilali tokom proteklih godina. Političari trebaju biti odgovorni i suzdržavati se od političkih igara koje izazivaju nestabilnost, tenzije i daljnje zastoje.

3. Da li imate dojam pa čak i konkretne povratne informacija od ključnih protagonista u pravosuđu da su stvari krenuli nabolje nakon objave trećeg javnog izvještaja OSCE-a o odgovoru pravosuđa na korupciju, koji je predočio dosta porazne rezultate primjerice za tužilaštva BiH i Kantona Sarajevo? Ili je pak suprotno slučaj?

Bosna i Hercegovina nastavlja da se bori kako bi osigurala efektivnost i neovisnost svog pravosudnog sektora, čiji nedostatak ometa pravilno provođenje pravde. Pravosuđu nedostaju javna odgovornost i transparentnost, kako je istaknuto u Trećem godišnjem izvještaju Misije o odgovoru pravosuđa na korupciju pod nazivom "Sindrom nekažnjivosti". Utemeljen na sistematskom praćenju i analizi predmeta korupcije vođenih pred sudovima na svim nivoima u BiH, izvještaj ukazuje na etičku krizu u redovima pravosuđa, posebno VSTV-a. U izvještaju se takođe napominje uticaj nedosljednih postupaka imenovanja, tj., davanja prednosti ličnim i političkim vezama, te razmjeni usluga, u odnosu na imenovanja zasnovana na kvalifikacijama. Ovo ometa efikasnost pravosudnog sistema i dalje podriva povjerenje javnosti u institucije.

S obzirom na to da je izvještaj objavljen u novembru, 2020. godine, još je prerano utvrditi da li je postignut napredak u provedbi njegovih preporuka. U tom smislu, treća u seriji izvještaja, ova najnovija verzija, naglašava da nisu ispunjene preporuke sadržane u prethodna dva izvještaja. Ovakva stagnacija, pa čak i nazadak, opravdano frustrira građane BiH. Uprkos nekim aktivnostima na promjenama, ne može se mnogo postići bez snažne političke volje.

Direktni napadi i drugi suptilniji oblici uplitanja, nanose štetu neovisnosti pravosuđa. Fragmentiran pravni okvir, nedosljedna primjena zakona, nedovoljna podrška i zaštita svjedoka i žrtava, te neadekvatan kapacitet za efikasne istrage i procesuiranje složenih kaznenih djela, onemogućavaju pravnu sigurnost i ravnopravnost građana pred zakonom. To rezultira široko rasprostranjenim skepticizmom kada je u pitanju transparentnost i nepristrasnost pravosuđa.

Iako pojedinačne ostavke visokih zvaničnika mogu biti sasvim odgovarajuće, to samo po sebi neće rezultirati promjenom u sistemu i kulturi, neophodnom za uspostavljanje povjerenja u pravosuđe. Za to će biti potrebni trajni napor na institucionalnom nivou. Usvajanje revidiranog Zakona o VSTV-u, za koji se nadamo da bi ojačao integritet pravosuđa i disciplinske postupke i omogućio uvođenje djelotvornog sistema za provjeru imovinskih kartona nosilaca pravosudnih funkcija, je jedan od neophodnih preduslova za sistematsku reformu pravosuđa BiH.

Svi imaju svoju ulogu koju trebaju odigrati u osiguravanju pravičnosti i objektivnosti pravosudnog sistema. Misija želi da naglasi važnu ulogu nezavisnih i nepristrasnih medija u izvještavanju o pitanjima pravosuđa i vladavine prava, a ohrabreni smo nedavnim pojačanim izvještavanjem o ovim pitanjima. Slično tome, građani treba da prijave svaku sumnju na krivična djela, nepravilnosti i korupciju i treba da pozovu na odgovornost njihove izabrane predstavnike koji treba da im omoguće da žive u sigurnoj i demokratskoj državi, oslobođenoj od takvih krivičnih djela. Na kraju, pravosudni zvaničnici treba da pokažu i da utjelovljuju najviše etičke i profesionalne standarde, a pravosudne institucije moraju da osiguraju najviše nivoe profesionalizma, transparentnosti i odgovornosti.

U skladu sa svojim mandatom, Misija će pažljivo pratiti i izvještavati o predstojećim dešavanjima i nastaviti da pruža pomoć i podršku pravosudnim institucijama BiH.

4. Šta možete reći o statistici kada je riječ o mržnjom uzrokovanim incidentima u prošloj godini. O kakvom se trendu radi, te o kakvoj vrsti incidenata?

Praćenjem stanja na terenu, Misija mapira trendove u smislu lokacije, prirode i učestalosti potencijalnih incidenata motiviranih predrasudama i krivičnih djela počinjenih iz mržnje i objavljuje ove informacije svakog mjeseca putem online prikaza grafičkih podataka pod nazivom „Monitor mržnje“ na našoj internet stranici: <https://www.osce.org/bs/node/221111>.

I dalje zapažamo neadekvatne institucionalne odgovore na incidente motivirane predrasudama i krivična djela počinjena iz mržnje, naročito u vezi sa djelotvornim istragama i procesuiranjem, ali i sa zvaničnim prijavama i zapisnicima. Neki nedostaci u 2020. godini mogu biti pripisani izuzetnim okolnostima uzrokovanim pandemijom bolesti COVID-19 koja je do krajnosti opteretila već ograničene resurse institucija pravosudnog sektora i spriječila da institucije rade u punom kapacitetu.

Prema našim podacima, 2020. godine je bilo 119 potencijalnih prijava incidenata motiviranih predrasudama i krivičnih djela počinjenih iz mržnje. To je 7% manje nego 2019. godine. Međutim, te cifre treba oprezno tumačiti s obzirom na to da se pretpostavlja da postoji veliki procenat neprijavljenih slučajeva koji je mogao biti još veći zbog okolnosti uzrokovanih pandemijom bolesti COVID-19. Broj slučajeva fizičkog nasilja i verbalnih napada se smanjio, što bi moglo biti direktno povezano sa nametnutim mjerama socijalnog distanciranja. Sa druge strane, Misija je zabilježila 51 slučaj oštećenja imovine i sknavljenja vjerskih objekata, što je značajan porast u poređenju sa prethodnom godinom. Najviše napadana zaštićena karakteristika ostaje ona u vezi sa etničkom pripadnošću/religijom, što predstavlja 90% slučajeva incidenata motiviranih predrasudama i krivičnih djela počinjenih iz mržnje koje je zabilježila Misija. Zajednice koje se odlikuju većim prisustvom etničkih manjina i nasilnijom ratnom zaostavštinom su se češće pojavljivale u takvim izvještajima. Zabilježena su dva incidenta u kojima su meta napada bile seksualne manjine, a oba incidenta su se dogodila na online mrežama. Međutim, možemo pretpostaviti da ovakvi incidenti uglavnom ne budu prijavljeni.

5. Važno je pitanje kako su društvo i javnost reagirali na to i još važnije kako su tužilaštva i sudovi reagirali. Da li su ih procesuirali?

Misija takođe prati kako tijela vlasti i civilno društvo reaguju na te incidente. Naročito pratimo javne osude incidenata motiviranih predrasudama i krivičnih djela počinjenih iz mržnje, izrečene od strane javnih zvaničnika, vjerskih lidera i civilnog društva. Tokom 2020. godine, broj javnih osuda se povećao za skoro 100% u poređenju sa prethodnom godinom, što je pozitivan trend. Ukupan broj incidenata nakon kojih su uslijedile javne osude je bio 29. Međutim, nekoliko incidenata je privuklo mnogo pažnje i određeni broj različitih individualnih osuda. Daleko najviše javnih osuda su izrekli zvaničnici, četiri puta više u poređenju sa 2019. godinom. Broj javnih osuda od strane vjerskih lidera se udvostručio, dok se broj javnih osuda od strane civilnog društva smanjio za polovinu u poređenju sa 2019. godinom.

Misija pruža podršku djelovanju određenog broja „Koalicija protiv mržnje“ u BiH koje rade na njegovanju društvene kohezije, između ostalog tako što javno istupaju protiv slučajeva zasnovanih na mržnji u njihovim zajednicama. U toku prošle godine, ove Koalicije su reagovale na nekoliko incidenata motiviranih mržnjom, na primjer osuđujući uništavanje ili sknavljenje vjerskih spomenika ili uklanjajući grafiti koji su sadržavali govor mržnje. Taj rad je od ključne važnosti i za njega je potrebna hrabrost i predanost.

Što se tiče odgovora pravosudnog sektora, policija i tužioci rijetko tretiraju potencijalna djela koja su zasnovana na predrasudi kao krivična djela počinjena iz mržnje, bez obzira na jasnu pravnu obavezu da istraže sve pokazatelje potencijalne predrasude. Tokom 2020. godine, samo jedan slučaj izrečenih ozbiljnih verbalnih prijetnji je bio procesuiran pod ovom kvalifikacijom, što je dovelo do uslovne presude. Još jedan slučaj koji uključuje optužbu za predrasudu je trenutno u fazi suđenja. Dva slučaja su bila procesuirana pod optužbom na

poticanje na mržnju 2020. godine, što je isti broj kao i 2019. godine. Uopšteno govoreći, to ukazuje na nedostatak napretka u procesuiranju takvih predmeta u poređenju sa 2019. godinom.

Monitoring koji je provela Misija takođe sugerše da postoji mogući visoki procenat neprijavljenih slučajeva, kao i definitivno visok stepen nekažnjivosti, uzimajući u obzir da je 88% prijavljenih incidenata ostalo u predistražnoj fazi. Uopšteno govoreći, tendencija je bila da se izrečene sankcije kreću prema zakonskom minimumu. Podaci prikupljeni tokom monitoringa koji je provela Misija sugeršu da se motiv predrasude i dalje u maloj mjeri ili nikako ne istražuje, a da sudskim odlukama nedostaje dovoljno obrazloženja svih elemenata krivičnog djela.

Misija apeluje na zvaničnike iz pravosudnog sektora da poboljšaju svoj rad u ovoj oblasti i da svojim radom i odlukama pokažu nultu toleranciju prema incidentima motiviranim predrasudama i krivičnim djelima počinjenim iz mržnje. Ta pravna obaveza mora da se odslikava u praksi. Incidenti motivirani predrasudama i krivična djela počinjena iz mržnje mogu biti poražavajuća, ne samo za žrtve, nego i za njihove zajednice i za društvo uopšte.

6. Kako ocjenjujete novi slučaj diskriminacije u školama povratničke djece, konkretno u OŠ Petar Kočić gdje je učenica kažnjena zbog obilježavanja Dana državnosti BiH? Ujedno je li ovo ponovo neki vrh ledenog brijega kada je ova problematika u pitanju?

Misija je upoznata sa tim slučajem i mi pažljivo pratimo situaciju. Misija obrazovanje smatra jednim od svojih prioriteta i mi sarađujemo sa učenicima, nastavnicima, roditeljima i obrazovnim vlastima na tome da im pružimo podršku u osiguranju kvalitetnog i inkluzivnog obrazovanja za svu djecu u BiH.

Vjerujemo da dostupne administrativne i pravosudne procedure mogu predstavljati katalizator promjena u rješavanju tog pitanja i u zaštiti prava djece u budućnosti.

7. Koja je vaša ocjena medijskih sloboda u našoj državi, intenziteta političkih pritisaka na medije, pa čak i napada na novinare?

Smatramo da je sloboda medija pod prijetnjom u BiH. Novinarke i novinari se suočavaju sa uznemiravanjem, zastrašivanjem, čak i sa fizičkim napadom. Iako mnoge novinarke i novinari izvanredno izvještavaju u izazovnim okolnostima, bosanskohercegovačke institucije nisu učinile dovoljno da zaštite kritično važan prostor u kome novinarke i novinari djeluju.

Nedavno je Misija analizirala presude za klevetu donesene u periodu od 2016. godine do 2019. godine. Našim istraživanjem je potvrđeno da su u 80% slučajeva tužbu podnijeli javni zvaničnici ili političari, osobe čije funkcije zahtijevaju da budu otvoreni za nadzor od strane javnosti. To dovodi do naše zabrinutosti da se ove tužbe koriste za uznemiravanje novinarke i novinara i njihovo obeshrabrivanje da ne bi postavljati teška pitanja javnim zvaničnicima.

Važno je razmotriti ove tužbe u kontekstu drugih prijetnji i zastrašivanja novinarki i novinara. Naše istraživanje je pokazalo da je za 30 procenata ovih tužbi za klevetu bilo potrebno više od 5 godina do rješenja, što znači da su novinarka i novinari koji se suočavaju sa takvim optužbama dugo suočeni sa pravnim poteškoćama, što predstavlja smetnju njihovom radu.

Ističemo da su naročito novinarka meta verbalnih napada, online uvreda, kao i prijetnji. Takvo ponašanje ne smije biti tolerisano. Pozivamo tijela vlasti da odmah istraže sve prijetnje i napade na novinarka i novinare. Misija shvata ovu situaciju veoma ozbiljno i osuđuje kontinuirane napade i neprimjeren pritisak na medije u BiH.